

การพัฒนาสื่อสิ่งแวดล้อมศึกษาชุมชนชายทะเลบางขุนเทียน

กรุงเทพมหานคร

(The Development of Environmental Study Media for Bang

Khun Thain Sea Shore Communities,

Bangkok Metropolitan)

มารยาท จิตรบรรพต*

วันทนี สว่างอารมณ์**

*สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

**สาขาวิชาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา 1061 ซอยอิสรภาพ 15 แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพฯ 10600

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ พัฒนาสื่อกิจกรรม สื่อสิ่งพิมพ์และสื่อนิทรรศการ สำหรับส่งเสริมกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาในพื้นที่วิจัย วิจัยใช้การสำรวจชุมชน การออกแบบและสร้างสื่อสิ่งแวดล้อมศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมาย และการใช้สื่อกิจกรรม การออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทโปสเตอร์ หนังสือ แผ่นพับ และนิทรรศการเคลื่อนที่ สำหรับการสื่อสารสาธารณะสำหรับปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีการทดสอบสื่อที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประชากรที่ศึกษาวิจัยได้แก่เยาวชน นักท่องเที่ยวและประชาชนในชุมชนพื้นที่ แขวงท่าข้าม ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสอบถาม สื่อกิจกรรม สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อนิทรรศการเคลื่อนที่ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและการใช้สื่อกิจกรรมแก่เยาวชนในพื้นที่ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่า SD และ *t*-test ผลวิจัยมีดังนี้

1. การศึกษาประเภทของสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จัดประเภทได้ คือ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่เป็นจุดเด่นในพื้นที่คือป่าชายเลน สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ พืชพันธุ์ที่ท้องถิ่นของกรุงเทพมหานครและสิ่งแวดล้อมที่เป็นวิถีชีวิตชุมชน

2. การบูรณาการสื่อแก่ประชากรกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่วิจัย ผู้วิจัยมีการสร้างและออกแบบสื่อ 4 ประเภท คือ แผ่นพับ หนังสือ โปสเตอร์และนิทรรศการเคลื่อนที่

3. การใช้สื่อกิจกรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน มีผลการประเมินการทดสอบสื่อจากรายการประเมิน 24 ข้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีคะแนนก่อนและหลังการได้รับความรู้จากสื่อเป็น 0.45 (SD = 0.18) และ 0.73 (SD = 0.09) แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง ($P \leq 0.05$)

คำสำคัญ: สื่อสิ่งแวดล้อมศึกษา/ สื่อกิจกรรม/ โปสเตอร์/ แผ่นพับ / นิทรรศการเคลื่อนที่

Abstract

The development of environmental study media for Bang Khun Thain Sea Shore Communities, Bangkok Metropolitan has objectives to develop media event, printed media and mobile exhibition stand for promoting environmental study in the research area. The methodology used community survey, designed and constructed environmental study media (poster, book, brochure and mobile exhibition stand) for implanting the sample group to public awareness their environmental protection. The populations were the youth, tourist and local population. The process handled with media tested which researcher had constructed. Research tools were used questionnaire, media event, printed media and researcher constructed mobile exhibition stand. The statistics used in the study were frequency, percentage, mean SD and *t*-test.

The results were as follows:

1. A study of the environment in the area, classifications are natural environment which dominant featured is the mangrove area. Man-made environment, including local attractions of the community are the Local Museum of Bang Khun Thian Bangkok Metropolitan and way of life in their communities.

2. An integrated media for samples in the research area were four types of media ; to create and design book, poster, brochure, and mobile exhibition stand.

3. The using media events to raise awareness of the conservation community ; after tested media by questionnaire the results of the test media from a list of 24 items ; those scored before and after receiving the knowledge of the media were 0.45 (SD = 0.18) and 0.73 (SD = 0.09) showed greater statistically significant ($P \leq 0.05$).

Keywords: Environmental study media / Media event / Poster / Brochure / Mobile exhibition stand

บทนำ

แผนพัฒนาประเทศฉบับที่ 11 ได้สร้างการมีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่การกำหนดกรอบการพัฒนาประเทศมีการพิจารณาด้านความท้าทายและโอกาสของเศรษฐกิจไทย มีประเด็นด้านการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ด้านโอกาสบนวิกฤตภาวะโลกร้อนด้านสถาปัตยกรรมทางสังคมและด้านประชาคมใหม่ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขปลอดภัย และมั่นคง เน้นสร้างความเข้มแข็งของโครงสร้าง และการบริหารจัดการของทุกภาคส่วนของสังคมแต่สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง มีผลต่อการพัฒนาประเทศที่สำคัญได้แก่ การเปลี่ยนแปลงกฎกติกาใหม่ของโลก เกิดขั้วเศรษฐกิจหลายศูนย์กลางในโลก เกิดสังคม ผู้สูงอายุในโลก เกิดภาวะโลกร้อนและวิกฤตความสมดุลของพลังงานและอาหาร (สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2553)

ปัญหาสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์โลก โดยเฉพาะภาวะโลกร้อนเป็นความวิตกกังวลกระทบกันทั่วไปแนวทางแก้ปัญหาเรื่องนี้ต้องใช้วิธีให้ความรู้แก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวน เพราะเป็นตัวการสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหากระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาซึ่งหมายถึงกระบวนการให้ความรู้ที่มีระบบและแบบแผน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เทคโนโลยีการศึกษานำความรู้ทางสิ่งแวดล้อมสู่บุคคลทุกระดับเพื่อให้คงไว้ซึ่งคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2543)

เขตบางขุนเทียนเป็นเขตเกษตรกรรมอุตสาหกรรม และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีพื้นที่ติดกับอ่าวไทยเป็นระยะทางประมาณ 4.7 กิโลเมตร ทั้งยังมีป่าชายเลนเหลืออยู่ทางทิศใต้ของกรุงเทพฯ บางขุนเทียนแบ่งเขตการปกครองย่อยเป็น 2 แขวง ได้แก่ แขวงท่าข้ามและแขวงแสมดำ (สำนักงานเขตบางขุนเทียน, 2552) พื้นที่ชุมชนชายทะเลบางขุนเทียน มีอาณาเขตติดต่อชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทยเป็นแนวยาว ตลอดแนวเป็นป่าไม้โกงกาง ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเป็นนาุ้ง ทำให้สภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป พื้นที่ชายฝั่งทะเลทั้ง 2,735 ไร่ ถูกสงวนไว้ให้ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพื่อการปลูกสวนปาล์มรักษาสภาพแวดล้อมและเป็นพื้นที่พักผ่อนของประชาชนทั่วไป ตั้งแต่ พ.ศ. 2530 พบว่ามีการกัดเซาะชายฝั่งอย่างรุนแรง ตลอดแนวชายฝั่ง ได้สูญเสียพื้นที่ชายทะเลไปกว่า 1,000 ไร่ (สุรศักดิ์ วรรกบุญญา, 2547) พื้นที่ชุมชนชายทะเลมีการกัดเซาะชายฝั่งมากกว่า 3,320 เมตร การกัดเซาะในช่วง 21 ปีแรกเฉลี่ย 10 เมตรต่อปี แต่ในช่วง 4 ปีหลัง (พ.ศ. 2531-2534) เพิ่มขึ้นเป็น 31.46 เมตรต่อปี การป้องกันพื้นที่ชายฝั่งที่เหลืออยู่โดยชาวชุมชนของกลุ่มเครือข่ายอนุรักษ์ทะเลกรุงเทพฯและองค์กรเอกชนที่ให้การสนับสนุนเร่งทำการฟื้นฟูการกัดเซาะชายฝั่ง ซึ่งต้องแก้ไขเร่งด่วนเพื่อมิให้สูญเสียชายฝั่งที่เป็นที่สาธารณะอีกต่อไป

ปัจจุบันสำนักงานเขตบางขุนเทียนได้ส่งเสริมชุมชนชายทะเลบางขุนเทียนให้เป็น

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเป็นแหล่งเรียนรู้ของเยาวชน นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป ซึ่งนำไปสู่การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของพื้นที่ (วันที สว่างอารมณ์, 2553) โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะทำให้นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปได้ชื่นชมและเห็นคุณค่าป่าชายเลนของชุมชน เกิดความตระหนักในการอนุรักษ์ป่าชายเลนไว้ เพื่อเป็นแหล่งอนุบาลความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำ (วันที สว่างอารมณ์ และพงษ์ศักดิ์ นาคสุวรรณ, 2551) แต่ชุมชนยังขาดสื่อสิ่งแวดล้อมศึกษาที่ดีเพื่อใช้เป็นการเรียนรู้สำหรับเยาวชน นักท่องเที่ยว และประชาชนที่เข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาสื่อสิ่งแวดล้อมศึกษาที่เหมาะสมบริบทของพื้นที่ไว้ใช้ประโยชน์ในเชิงสาธารณะต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research) ระหว่างหน่วยงานของรัฐคือโรงเรียนในพื้นที่ องค์กรท้องถิ่น และชุมชน โดยใช้ลักษณะการจัดเวทีการประชุม นักเรียน นักศึกษา นักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ ใช้การสำรวจความเปลี่ยนแปลงความคิดเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมประชากรที่ศึกษาวิจัย ได้แก่ นักเรียน นักศึกษา นักท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่ และนักท่องเที่ยวที่เข้าไป

ท่องเที่ยวในชุมชน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ สื่อสิ่งแวดล้อมศึกษาที่ผู้วิจัยออกแบบและพัฒนาขึ้น แบบสอบถามประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับสื่อสิ่งแวดล้อมศึกษา การใช้สื่อกิจกรรมด้วยวิธีการฝึกอบรมและการศึกษาดูงานด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลนของเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่วิจัย

การวิจัยครั้งนี้แบ่งได้เป็น 3 ระยะคือ

ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนและสร้างความเข้าใจ ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษา พร้อมทั้งร่วมกันวางแผนปฏิบัติในพื้นที่ ดังนี้

1.1. การทำความเข้าใจกับประชาคมเพื่อสร้างความเข้าใจ ชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการวิจัยและวางแผนปฏิบัติการร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งประกอบด้วย ครู ผู้นำชุมชน เครือข่ายชาวบ้านด้านการอนุรักษ์

1.2. การสำรวจพื้นที่ของผู้วิจัยเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน ปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนการสอบถามจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การศึกษาจากเอกสารหรือรายงานที่เกี่ยวข้องตลอดจนข้อมูลที่ได้จากองค์กรหรือหน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่

ระยะที่ 2 การนำข้อมูลพื้นที่มาวิเคราะห์เพื่อออกแบบสื่อสิ่งแวดล้อมศึกษาบนข้อมูลบริบทของพื้นที่และผลวิจัยของคณะผู้วิจัยที่ทำงานวิจัยในชุมชนเพื่อนำไปสร้างสื่อ

ระยะที่ 3 ประเมินความคิดเห็นความเปลี่ยนแปลงทางความคิดเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลังจากกลุ่มเป้าหมายได้รับความรู้จากสื่อรูปแบบต่างๆที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแล้ว

การทดสอบแบบสอบถาม

ทำการทดสอบแบบสอบถามกับประชาชนและนักเรียน 30 รายที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำแบบสอบถามมาปรับปรุงให้ถูกต้องเหมาะสม จึงนำไปใช้รวบรวมข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอนคือ

1. ข้อมูลจากการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อผลของการรับสื่อซึ่งใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง (Content Analysis)

2. ข้อมูลเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามประเมินความคิดเห็นของประชากรกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อสื่อที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เก็บข้อมูลแล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ยและ การแจกแจงความถี่เปรียบเทียบการรับรู้ สื่อว่า สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดเชิงอนุรักษ์ฯ กับประชากรกลุ่มเป้าหมายได้หรือไม่อย่างไร โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและ *t-test* ที่ระดับ 0.05

ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา โดยวิเคราะห์ข้อมูลควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูลภาคสนาม นำผลการวิเคราะห์มาปรับรูปแบบสื่อในประเด็นที่มีปัญหา

ผลการวิจัย

จากการดำเนินการสร้างสื่อเพื่อการเผยแพร่สิ่งแวดล้อมศึกษาแล้ว ได้ทดลองใช้แบบทดสอบกับกลุ่มที่ใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมาย และนำมาปรับปรุงเพื่อทำการประเมินผลการรับรู้ก่อนและหลังการได้รับความรู้จากสื่อสิ่งแวดล้อมศึกษาแล้ว เพื่อหาประสิทธิภาพทางการรับรู้จากสื่อที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นดังนี้

1. ผลการศึกษาประเภทของสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ศึกษา แยกประเภทเป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น และสิ่งแวดล้อมกับมนุษย์

2. การศึกษาปัญหาสิ่งแวดล้อมที่พบได้แก่ ปัญหามลพิษทางน้ำ ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมสลายและหมดไป ปัญหาการเพิ่มประชากรมนุษย์ ปัญหาความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี

3. การศึกษาสื่อสิ่งแวดล้อมศึกษา ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ร่วมกับศิลปะครอบคลุมถึงการใช้เทคนิค วิธีการ และกิจกรรมที่พัฒนาคนให้เกิดจิตสำนึกห่วงใยต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น

4. ผลการบูรณาการสื่อดำเนินการดังนี้ วิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย วิเคราะห์คุณลักษณะเฉพาะของสื่อ วิเคราะห์เนื้อหาสาร กำหนด

วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จึงใช้สื่อกระตุ้นให้รับรู้เพื่อเตรียมการป้องกันล่วงหน้าก่อนที่จะไม่สามารถแก้ไขได้

5. ผลการนำทฤษฎีมาสู่การปฏิบัติเป็นทรัพยากรการเรียนรู้ประเภทบุคคล ได้แก่ วิทยากร แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ป่าชายเลน กิจกรรมการปลูกป่า สื่อสิ่งพิมพ์ได้แก่ หนังสือ แผ่นพับ และโปสเตอร์ สื่อนิทรรศการ

ได้แก่ ชุดนิทรรศการเคลื่อนที่ ปฏิบัติการสร้างสื่อเป็นรูปธรรมดังนี้

สื่อกิจกรรม มีวิทยากรบรรยายเรื่องสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน การชมนิทรรศการ อ่านหนังสือ กลุ่มเป้าหมายบางส่วนปฏิบัติการปลูกป่าชายเลน ทำให้เกิดความรักความเข้าใจ นำไปสู่การปลูกจิตสำนึกการดูแลสิ่งแวดล้อมที่ดีได้

ภาพที่ 1 กิจกรรมส่วนหนึ่งในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน

หนังสือ จัดทำหนังสือเรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยรวบรวมข้อมูลต่างๆมาเรียบเรียงให้เข้าใจง่ายดึงดูดความสนใจด้วยภาพประกอบ ใช้คันคว่ำเพิ่มเติมให้เข้าใจมากขึ้นในการเรียนรู้รายบุคคลทุกคนสามารถนำมาศึกษาได้ตลอดไป

นิทรรศการ จัดทำนิทรรศการเคลื่อนที่เพื่อเคลื่อนย้ายไปให้ความรู้ในจุดต่างๆของชุมชนนี้ได้ทำการรวบรวมความรู้ ความคิดและข้อมูลต่างๆ ผสมผสานกันจึงทำให้เข้าใจง่ายขึ้น

ภาพที่ 2 ภาพส่วนหนึ่งในชุดนิทรรศการเคลื่อนที่

แผ่นพับ ออกแบบพับไม่ซับซ้อน
อ่านง่าย สวยงาม ลำดับเนื้อหาได้เหมาะสม
กราฟฟิกที่ใช้ ประกอบ สอดคล้องกับเนื้อหา

โปสเตอร์ กำหนดความคิดรวบยอด
ก่อนออกแบบ ได้แก่ กลุ่มเป้าหมาย อักษร

ภาพ เนื้อหา ส่วนหัวเรื่องใหญ่ที่สุด ชัดเจน
สรุปใจความสำคัญเป็นหัวข้อหลัก มี
ภาพประกอบ ครอบคลุมเนื้อหา

ภาพที่ 3 แผ่นพับ ปกหน้าและหลัง

สรุปผล

จากแบบสอบถามก่อน (Pretest) การได้รับความรู้จากสื่อ และหลัง (Posttest) การได้รับความรู้จากสื่อสิ่งแวดล้อมที่พัฒนาขึ้น ได้ผลดังนี้

คะแนนก่อนและหลังการรับความรู้จากสื่อ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) โดยคะแนนหลังการรับความรู้จากสื่อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.73 และส่วนเบี่ยงเบนเท่ากับ 0.09 ส่วนคะแนนก่อนรับความรู้จากสื่อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.45 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.18 โดยรวมความต่างระหว่างคะแนนก่อนรับความรู้จากสื่อ และหลังมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 0.28 ส่วนเบี่ยงเบนเท่ากับ 0.15

อภิปรายผลการวิจัย

เกิดการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติได้ดี
2. มีจิตสำนึก ต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชน
3. รู้ปัญหาที่เกิดกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน
4. มองการณ์ไกล ตระหนักรู้ และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน
5. เกิดความคิดในการใช้สื่อรณรงค์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะ

1. อบต. และเขตบางขุนเทียน ควรสนับสนุนการให้ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมกับชุมชน
2. ควรสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่ปลูกจิตสำนึกรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ
3. ควรพัฒนาสื่อประเภทอื่นเพิ่มขึ้นให้สอดคล้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อมทุกด้านที่พบในชุมชน
4. ควรมีการลงทะเบียนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนและแจกสื่อแผ่นพับหรือหนังสือเพื่อศึกษาให้รับรู้ความสำคัญของสิ่งแวดล้อม
5. ควรติดตามผลการใช้สื่อที่ผู้วิจัยพัฒนาให้อย่างต่อเนื่อง อาจแบ่งคนในพื้นที่ตามความสนใจหรือตามวัยเช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้านหรือนักท่องเที่ยว เพื่อร่วมมือกันสร้างกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนนี้
6. ควรหมุนเวียนแสดงนิทรรศการเคลื่อนที่ที่พัฒนาขึ้นร่วมให้ความรู้ในกิจกรรมอนุรักษ์รูปแบบต่างๆ และ หมุนเวียนแสดงในที่ชุมชนต่างๆ ตลอดจนสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ
7. ควรเลือกตั้งผู้นำชุมชน เพื่อรวบรวมผู้มีอุดมการณ์รักท้องถิ่นของตนเองเพื่อสนับสนุนให้ทุกคนรอบครัวร่วมปลูกจิตสำนึกบุคคลในครอบครัวให้มีความรู้เรื่องการอนุรักษ์ ธรรมชาติในชุมชนจากรุ่นปัจจุบันสู่รุ่นหลังต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2543). แหล้มผักเบ็ญการ
ศึกษาวิจัยกำจัดขยะแบบประหยัดและ
การบำบัดน้ำเสียโดยวิธีธรรมชาติ.
สืบค้นเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2555 จาก
http://www.chaipat.or.th/chaipat_old/journal/aug01/t5.html (9/03/2551)
- วันทนี สว่างอารมณ์. (2553). รูปแบบการ
จัดการบ้านโฮมสเตย์ชุมชนแสนตอ
แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน
กรุงเทพมหานคร. วารสารก้าวทันโลก
วิทยาศาสตร์, 10 (1): 39-48.
- วันทนี สว่างอารมณ์ และพงษ์ศักดิ์ นาคสุวรรณ.
(2551). การพัฒนาศักยภาพการสื่อสาร
ข้อมูลชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
ของชุมชนชายทะเลบางขุนเทียน.
วารสารก้าวทันโลกวิทยาศาสตร์, 8(2):
138-147.
- สำนักงานเขตบางขุนเทียน. (2552). ข้อมูล
ทะเบียนราษฎร. กรุงเทพฯ : สำนักงาน
เขตบางขุนเทียน.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ. (2553). โครงการ
ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมในการ
บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ.
- สุรศักดิ์ วรภกบุญญา. (2547). ปัจจัยที่มี
ความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของ
ประชาชน ในการอนุรักษ์ป่าชายเลนใน
เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร.
กรุงเทพฯ: คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัย-
เกษตรศาสตร์.